

HOLUBYHO KOPANICE

NATURA 2000

NATURA 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie. Hlavným cieľom je zachovanie európskeho prírodného bohatstva - najzväčnejších a najohrozenejších rastlinných a živočíšnych druhov a ich biotopov¹ na území štátov EÚ.

Sústavu NATURA 2000 tvoria **chránené vtáčie územia** vyhlasované s cieľom ochrany vtáctva a **osobitné územia ochrany** (vyhlasované na základe smernice o biotopoch) s cieľom ochrany ostatných vzácných a ohrozených rastlinných a živočíšnych druhov a ich biotopov.

O zaradení územia do sústavy NATURA 2000 rozhoduje Európska komisia, ktorá vyberá územie z predložených návrhov jednotlivých členských krajín.

ÚZEMIE EURÓPSKEHO VÝZNAMU HOLUBYHO KOPANICE

Identifikačný kód územia: SKUEV0367

Nadmorská výška: 247 – 925 m n. m.

Rozloha: 3 933,05 ha

Kraj: Trenčiansky

Okresy: Nové Mesto nad Váhom

¹ prírodný životný priestor charakterizovaný určitými vonkajšími podmienkami a súborom v ňom žijúcich organizmov (rastlín a živočíchov)

PRÍRODNÉ POMERY

Územie európskeho významu (ÚEV) Holubyho kopanice zaberá strednú časť Chránenej krajinej oblasti Biele Karpaty od masívu Veľkej Javoriny po masív Veľkého Lopeníka, pričom juhovýchodne zbieha až k Bošáci a Moravskému Lieskovému.

Z geologického hľadiska sú Biele Karpaty, toto pohraničné pohorie na slovensko-moravskom pomedzí, súčasťou flyšového pásma, ktoré je budované predovšetkým pieskovecami a ílovcami. Od Starej Turej sa severovýchodným smerom ťahne bradlové pásmo. Oproti mäkším horninám bielokarpatského flyšu vystupujú odolnejšie karbonáty v okolitom mätko modelovanom reliéfe v podobe bradiel – najvýraznejšie v skupine tzv. bošáckych bradiel.

Okrem pomerne jednotvárných geologických podmienok sa na formovaní tunajších biotopov podieľala takmer severojužná orientácia hlavného hrebeňa Bielych Karpát ako aj plynulý prechod bielokarpatských dolín cez Považské podolie až do vážskeho údolia, ktorým sem z panónskej oblasti prenikali a prenikajú teplomilné rastliny a živočíchy. Oveľa menej druhov sa sem dostalo cez údolie rieky Moravy.

V dôsledku miešania sa pôvodných karpatských lesných spoločenstiev a z juhu prenikajúcich teplomilných spoločenstiev, na expanzii ktorých sa významne podieľal aj človek, nachádzame tu veľmi pestrú mozaiku prírode blízkych a antropogénne podmienených biotopov. Týka sa to nelesných biotopov, ako sú nížinné a podhorské kosné lúky, suchomilné travinnobylinné a krovinové porasty na vápnitom podloží, penovcové prameniská, a taktiež lesných biotopov. Z nich najrozšírenejšie sú bukové a jedľové kvetnaté lesy, z ochrannárskeho hľadiska je významný aj výskyt kyslomilných bukových lesov (Škrinárky v Bošáckej doline), lipovo-javorových sutinových lesov (Jelenec v PR Veľká Javorina) a teplomilných submediteránnych dubových lesov (Lysica, Lovichovec).

Bielokarpatská bučina

Porast cesnaku medvedieho

Na pravidelne kosených lúkach a mokradiach nachádzame stabilné populácie orchideí, ktorými sú bielokarpatské lúky vychýrené (vstavač obyčajný *Orchis morio*, vstavač počerný *O. ustulata*, vemenniček zelený *Coeloglossum viride*, vstavačovec Fuchsov Soóov *Dactylorhiza fuchsii* subsp. *sooana*, hmyzovník Holubyho *Ophrys holubyana*, vstavač vojenský *O. militaris* a viaceré ďalšie). Zo vzácných lúčnych druhov môžeme ešte spomenúť kosatek trávolistý *Iris graminea*, horec krížatý *Gentiana cruciata*, ružu galskú *Rosa gallica*, či mečik strechovitý *Gladiolus imbricatus*. Na menších poličkach tu do dnešných dní prežili už takmer neznáme druhy burín, ktoré sú v rámci Európy na pokraji vyhynutia (napr. kúkoľ poľný *Agrostemma githago*). V lesoch rastú viaceré druhy kruštikov, či modruška pošvatá *Limodorum abortivum*.

V území sa nachádzajú zachovalé, životaschopné populácie mnohých cenných druhov živočíchov: na penovcových prameniskách žije relikv – malý slimáčik *Vertigo moulinsiana*, na lúky s krvavcom sú viazané vzácné modráčiky *Maculinea nausithous* a *Maculinea telejus*, na suché pasienky s materinou dúškou zas *Maculinea arion*. V území na biotope suchých pasienkov sa vyskytuje aj populácia vzácného drobného modráčika *Pseudophilotes schiffermuelleri*. Na vyhriatych jednokosných lúkach, často na penovci, sa tu vyskytuje vzácný pavúk komôrkár *Atypus piceus* i pavúk takmer na nerozoznanie podobný mravcovi, *Mycaria formicaria*. V lesoch sa občas vyskytuje vzácný fuzáč alpský *Rosalia alpina*, dosť často roháč obyčajný *Lucanus cervus*, na sutiach bradiel loví pavúky vzácná hrabavka *Arachnospila luctuosa gibbomina*.

Mečik strechovitý
(*Gladiolus imbricatus*)

Žlna zelená
(*Picus viridis*)

Hadovka smradľavá
(*Phallus impudicus*)

Spomedzi vtákov sa v lesoch zriedkavo vyskytuje datel' bielochrbtý *Dendrocopos leucotos*, mucháriak bielokrký *Ficedula albicollis*, žlna zelená *Picus viridis* i výrik lesný *Otus scops*, na lúkach a ďateliniskách chrapkáč poľný *Crex crex*. Prakticky po celom území sa nájde náš najväčší had, užovka stromová *Elaphe longissima*, na pasienkoch a rúbaniach tiež užovka hladká *Coronella austriaca*. Pomerne hojne sa v mlákach vyskytuje kunka žltobruchá *Bombina variegata*, vzácné, najmä v koľajach lesných ciest mlok horský *Triturus alpestris*. Bežné druhy poľovnej zveri, ktoré sú tu hojné, sú potravou pre šelmy, z ktorých najzriedkavejšou je rys ostrovid *Lynx lynx*.

NEGATÍVNE VPLYVY

Holubyho kopanice, ako súčasť kopaničiarskeho kraja pod Veľkou Javorinou, sú výsledkom niekoľkostoročného spolužitia človeka a bielokarpatskej prírody. Toto nebolo vôbec idylické, v čase vrcholiacej kopaničiarskej kolonizácie skôr dramatické, až drastické. Pôvodné lesné spoločenstvá (klimax) boli výrazne potlačené v prospech pasienkov, sádov a lúk, menej ornej pôdy. Deštrukcia lesov sa postupne zastavila a v posledných desaťročiach došlo naopak k zvýšeniu lesnatosti územia. Na rozdiel od lesov však umelo vzniknuté nelesné spoločenstvá, predovšetkým tzv. kvitnúce bielokarpatské lúky, reagujú na zmeny a spôsob obhospodarovania oveľa citlivejšie. Od polovice 20. storočia boli mnohé zdevastované najskôr v dôsledku nadmernej intenzifikácie (hnojenie minerálnymi hnojivami, nadmerná pastva a pod.), v súčasnosti zas hrozí zvyšku týchto druhovo nesmierne bohatých trávnych spoločenstiev degradácia v dôsledku sukcesných zmien (hromadenie stariny, zarastanie náletovými drevinami), ktoré súvisia s absenciou tradičných spôsobov ich obhospodarovania (pravidelná kosba, primeraná pastva).

Osobitnú kapitolu v mozaike tohoto regiónu predstavuje kopaničiarske osídlenie, ktoré tiež prekonáva krízu. Prejavuje sa vymieraním a následným zánikom rozptýleného osídlenia, s čím súvisí aj postupná degradácia lúk, pasienkov a taktiež vymieranie starých odrôd kultúrnych plodín, predovšetkým ovocných stromov, ale aj obilnín, strukovín a burín. Ostatné vplyvy (stavebné zásahy, rozširovanie lesnej cestnej siete, turistika, nelegálne skládky a pod.) majú v záujmovom území síce vplyv na celkový vzhľad krajiny, no na poškodzovaní vzácnych biotopov sa podieľajú v oveľa menšej miere.

Cenné „burinové“ spoločenstvá okrajov tradičných pólí

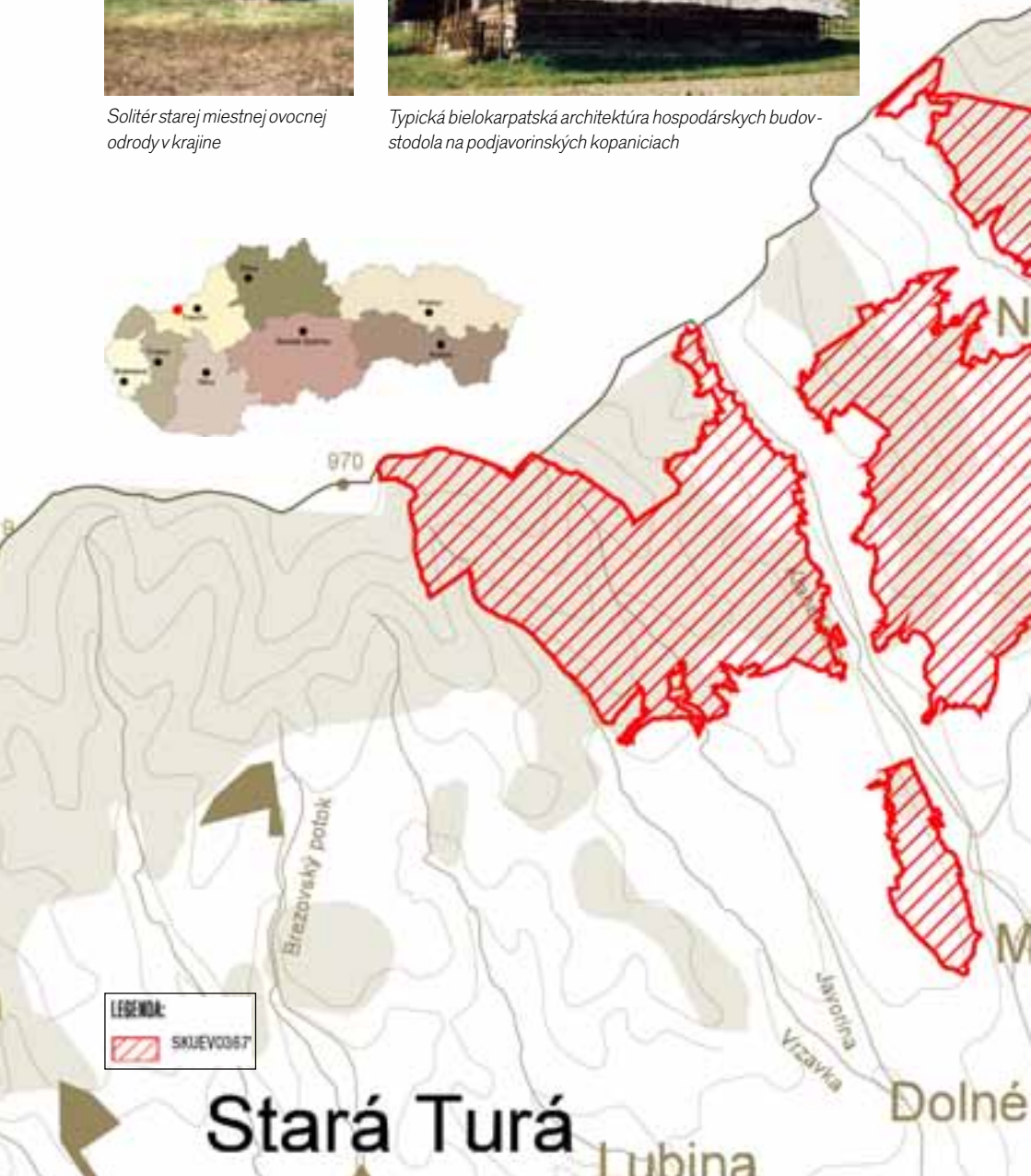
Prírodná pamiatka Blažejová

Solitér starej miestnej ovocnej odrody v krajine

Typická bielokarpatská architektúra hospodárskych budov - stodola na podjavorinských kopaniciach

LEGENDA:
SKUEVC067

Stará Turá

Lubina

Dolné

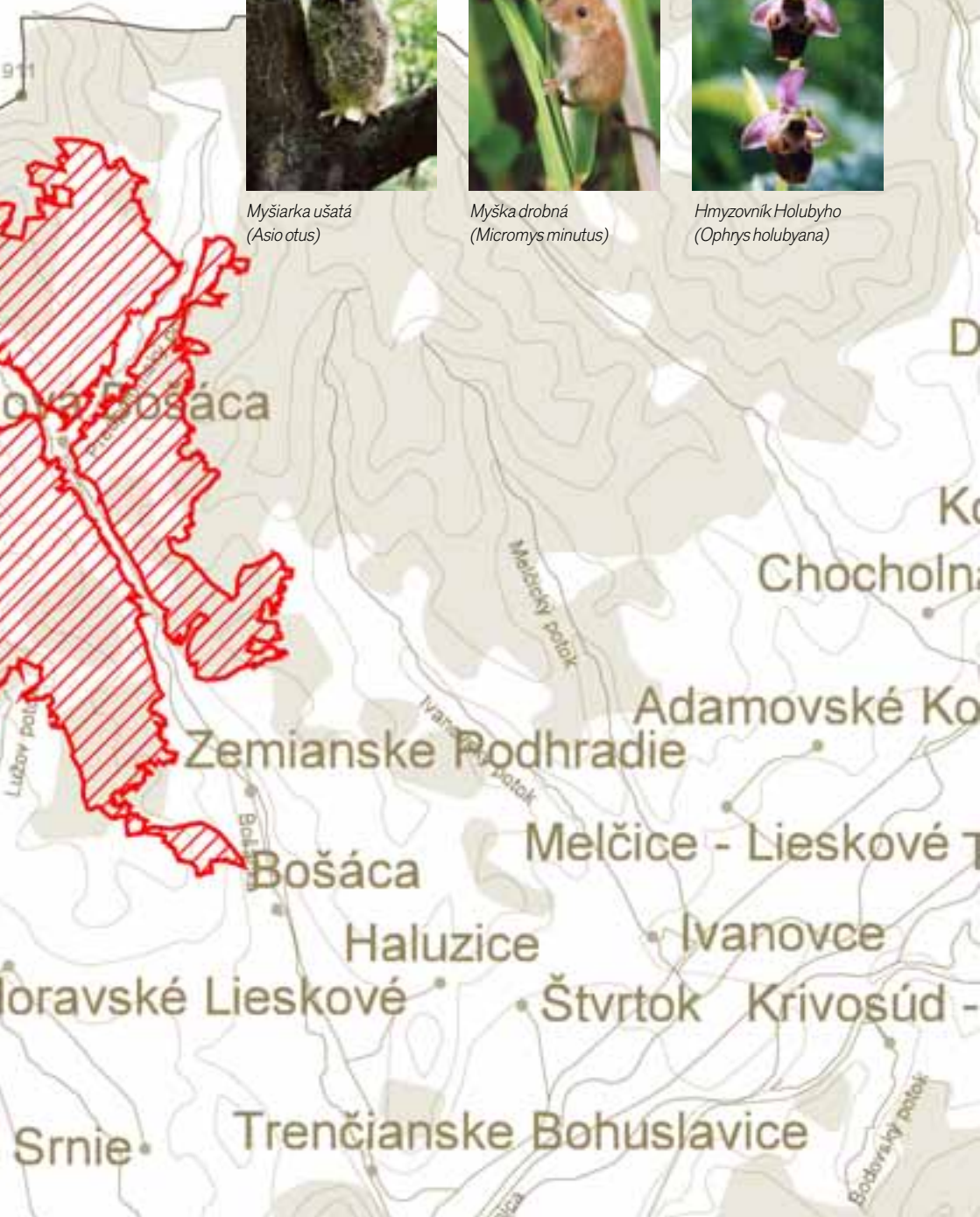
Myšiarka ušatá
(*Asio otus*)

Myška drobná
(*Micromys minutus*)

Hmyzovník Holubyho
(*Ophrys holubyana*)

OCHRANA ÚZEMIA

Chránená krajinná oblasť Biele Karpaty bola vyhlásená v roku 1979 a po niekoľkých úpravách hraníc má v súčasnosti výmeru 44 568 ha.

Perlovec krvavcový
(*Brenthis ino*)

V rámci priestoru Holubyho kopaníc sú vyhlásené aj maloplošné chránené územia (MCHÚ) s prísnejšími podmienkami ochrany - prírodná rezervácia Veľká Javorina a prírodné pamiatky Kohútová, Mravcové, Baricovie lúky, Grúň, Bestinné, Blažejová a Lopeniček; pripravované na vyhlásenie za prírodné pamiatky sú Švehlovie kút, Hložníky, Bocháčová a Močariny. Tieto územia zabezpečujú ochranu niektorých špecifických druhov (napríklad vstavačov a drobných mäkkýšov), ale nemôžu zabezpečiť prežitie druhov, ktoré sú svojim životným cyklom viazané na väčšie teritórium (napríklad muchárika bielokrkého či perlovca dvojradového).

Lalia zlatohlavá
(*Lilium martagon*)

Tak vyhlásenie MCHÚ ako aj ÚEV Holubyho kopanice môže napomôcť zachovaniu prírodných hodnôt tejto časti Bielych Karpát. Bez optimálnej starostlivosti o územie a bez zaangažovania sa majiteľov – pravokorenných kopaničiarov však nemožno počítať so zachovaním jeho súčasného charakteru

Každé územie európskeho významu sa po schválení Národného zoznamu navrhovaných ÚEV vládou SR (17.3.2004) považuje za chránené územie. Je to štádium tzv. **predbežnej ochrany**, ktorej cieľom je zabezpečiť, aby sa stav európsky významných druhov a biotopov v území nezhoršoval. Toto obdobie môže trvať až 9 rokov, pričom počas prvých 3 rokov je národný zoznam posudzovaný v Európskej komisii a dochádza k definitívnemu výberu územia do sústavy NATURA 2000 a do max. ďalších 6 rokov dôjde k vyhláseniu územia. Predbežná ochrana je realizovaná prostredníctvom stupňov ochrany uvedených v národnom zozname. Podrobný zoznam parciel so zaradením k príslušnému stupňu ochrany pre ÚEV Holubyho kopanice ako aj všetky ďalšie informácie o sústave NATURA 2000 na Slovensku nájdete na www.sopsr.sk/natura.

Stupne ochrany. Podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny je územná ochrana na Slovensku zabezpečovaná prostredníctvom stupňov ochrany. Najmenšie obmedzenia v prospech ochrany prírody predstavuje 1. stupeň (platí na celom území SR), najprísnejší je 5. stupeň (o. i. zahŕňa zákaz pohybu mimo vyznačených turistických chodníkov, zberu plodov a rušenia pokoja v záujme prítomných živočíchov a samozrejme vylučuje hospodársku činnosť). V prípade zónovania územia, jednotlivým zónam zodpovedajú príslušné stupne ochrany (zóna A = 5. stupeň, zóna B = 4. stupeň, zóna C = 3. stupeň, zóna D = 2. stupeň. 1. stupeň nemá pridelenú zónu).

STAROSTLIVOSŤ O ÚZEMIE

ÚEV Holubyho kopanice, ako typické územie Bielych Karpát, sa do súčasnej podoby sformovalo počas stáročí rozumného obhospodarovania človekom. V starostlivosti o toto územie preto nie je potrebné vymýšľať a skúšať nič nové, ale naopak presadiť trvalo udržateľné a prírode blízke spôsoby využívania typické pre jednotlivé typy biotopov. Vyššiu pozornosť je potrebné venovať odstraňovaniu negatívnych vplyvov kopaničiarskeho osídlenia na prírodu – hlavne v oblasti nakladania s odpadmi, čistenia odpadových vôd a riešenia energetickej sebestačnosti založenej na využívaní miestnych zdrojov.

Nelesné biotopy: predovšetkým je nutné zachovať jednodukosné lúky v spojení s občasným (extenzívnym) spásaním otavy, obnoviť pastvu na teplomilných trávnikoch bradiel (Krausov salaš, Lužov a i.), udržať a obnovovať „lúkosady“ na kopaniciach s pôvodnými odrodami ovocných drevín a podporovať tradičné obhospodarovanie roličiek s výskytom vzácných plevelov.

Lesné biotopy: zachovať minimálne súčasný stupeň prirodzenosti drevinového zloženia, zachovať genofond miestnych druhov duba, vylúčiť introdukciu nepôvodných druhov, pri obnove používať výberkový alebo maloplošné spôsoby, využívať prirodzené zmladzovanie, pri ťažbe ponechávať jednotlivé netvárne výstavky ako mikrobiotop pre vzácne drobné organizmy (najmä hmyz), nerozširovať lesnú cestnú sieť a jestvujúcu zabezpečiť proti erózii.

Vodné biotopy: obnoviť pôvodne veľké množstvo drobných vodných plôch – močidiel – na kopaniciach aj ako zdroje pre polievanie a napájanie dobytka, aj ako súčasť protipožiarneho opatrení (tieto plochy budú zároveň mikrobiotopmi pre vážky a obojživelníky), zachovať a doplniť brehové porasty jestvujúcich vodných tokov, revitalizovať Predpolomský potok a tiež Klanečnicu a v celom priestore vyriešiť čistenie odpadových vôd, najlepšie koreňovými ČOV, ktoré by poskytli ďalší biotop ohrozeným druhom

Pri zvoze sena z chránených území pomáhajú aj dobrovoľní ochrancovia prírody

Pastva je jedným z preferovaných spôsobov využívania krajiny Holubyho kopanic

ZOZNAM BIOTOPOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Typ biotopu

Kód NATURA 2000

(* prioritné biotopy)

Prírodné a poloprírodné travinno-bylinné biotopy

Suchomilné travinno-bylinné a krovinné porasty na vápnom podloží

(*dôležité stanovišťa *Orchideaceae*)

6210

Nížinné a podhorské kosné lúky

6510

Rašeliniská

Penovcové prameniská

7220*

Slatiny s vysokým obsahom báz

7230

Skalné biotopy a jaskyne

Nesprístupnené jaskynné útvary

8310

Lesné biotopy

Kyslomilné bukové lesy

9110

Bukové a jedľové kvetnaté lesy

9130

Vápnomilné bukové lesy

9150

Lipovo-javorové sutinové lesy

9180*

Teplomilné submediteránne dubové lesy

91H0*

Nížinné a podhorské kosné lúky na styku s penovcovým prameniskom

Vápnomilné bukové lesy

ZOZNAM DRUHOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Skupina Slovenský názov

Vedecký názov
(* prioritné druhy)

Mäkkýše

pimprlík bruškatý

Vertigo moulinsiana

Užovka stromová
(*Elaphe longissima*)

Chrobáky

fuzáč alpský
roháč obyčajný
bystruška potočná
plocháč červený

**Rosalia alpina*
Lucanus cervus
Carabus variolosus
Cucujus cinnaberinus

Motýle

hnedáčik osikový
modráčik bahnískový
modráčik krvavcový
ohniváčik veľký
priadkovec trnkový
spriadač kostihojový
žltáčik zanoväťový

Hypodryas maturna
Maculinea nausithous
Maculinea teleius
Lycaena dispar
Eriogaster catax
**Callimorpha quadripunctaria*
Colias myrmidone

Mlok horský
(*Triturus alpestris*)

Oboživelníky

kunka žltobruchá

Bombina variegata

Ryby

hlaváč bieloplutvý

Cottus gobio

Cicavce

netopier obyčajný
rys ostrovid

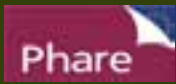
Myotis myotis
Lynx lynx

Roháč obyčajný
(*Lucanus cervus*)

Jasoň chochlačkový
(*Parnassius mnemosyne*)

KONTAKTNÉ ADRESY

Štátna ochrana prírody SR
Správa CHKO Biele Karpaty
Trenčianska 31
914 41 Nemšová – Klúčové
Tel./Fax: (032) 6598387
e-mail: chkobk@sopsr.sk

www.sopsr.sk/natura

Autori fotografií: © M. Filípek, © J. Májsky, © D. Stano
Vydala: © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica 2005
Financované z programu PHARE

